

Milan Samko (Uniwersytet Konstantyna Filozofa w Nitrze, Słowacja)

Ideologie językowe romskich matek w szkołach na Słowacji¹

Rozpatrując zachowanie i żywotność języka romskiego, niezwykle ciekawym może okazać się fakt, że międzypokoleniowy transfer języka romskiego w społecznościach romskich ma miejsce codziennie – w społecznościach romskich mówi się albo więcej po romsku niż po słowacku, albo głównie po romsku. Z drugiej jednak strony, stwierdzony fakt może być rozumiany w sposób negatywny, jako że nieznanostwo języka słowackiego przez dzieci romskie już na początku ich uczęszczania do szkoły ogranicza ich późniejszy sukces zarówno w edukacji jak i na rynku pracy. Ideologie językowe romskich matek „tworzą” aktualną sytuację językową, wpływają na zachowania językowe ich dzieci jako użytkowników języka w społeczności romskiej, a także są w stanie przyczynić się do potencjalnej zmiany językowej w przyszłości. Mimo że Romowie są dwujęzyczni we wszystkich krajach, które zamieszkują, badania nad ideologiami językowymi związanymi z dwujęzycznością u dzieci romskich są raczej rzadkie². W wymiarze światowym, zagadnienie to jest analizowane szczególnie przez Hristo Kyuchukova, który skupia się na lingwistycznych, socjolingwistycznych, a przede wszystkim psycholingwistycznych aspektach dwujęzyczności u dzieci romskich³. Wciąż nieznanne są nam takie elementy, jak wypowiedzi werbalne oddziałujące na dzieci romskie w obu językach, rodzaj mowy używanej przez matki, gdy zwracają się do dzieci romskich oraz bezpośredni i pośredni wkład językowy w akwizycji drugiego języka u dzieci romskich, nie tylko tych w wieku przedszkolnym.

¹ Niniejsza praca jest efektem projektu badawczego „Language and Communication Problems in Slovakia and their Management”, finansowanego przez Słowacką Agencję Badań i Rozwoju w ramach umowy nr APVV-17-0254 (2018-).

² Ian Hancock, *On Romani origins and identity* [w:] Marsh, A. & E. Strand (red.), *Gypsies and the Problem of Identities: Contextual, Constructed and Contested*, Swedish Research Institute, Istanbul 2006, s. 69–92, Tenże, *Roma education in America* [w:] M. Miskovic, *Roma Education in Europe*, Palgrave, London 2012, s. 87–99.

³ Zob. Hristo Kyuchukov, *Early home literacy of Roma children in Bulgaria*, „Education et societes plurilingues”, 2006, nr 20 (June), s. 51–62; Tenże, *Romani Language Assessment of Roma children*, „Journal of Language and Cultural Education”, 2014, nr 2(2), s. 52–64 i inne jego publikacje.

Jak twierdzi Fishman, sytuacje językowe są bardzo zróżnicowane i istnieje wiele zmiennych opisowych i analitycznych, które mogą wyjaśnić wybór danego języka w różnych sytuacjach. „Okazało się, że typowy wybór języka nie jest kwestią przypadku uwarunkowanego chwilową dyspozycją [...], spośród teoretycznie możliwych do wyboru języków niektóre klasy społeczne wybierają w określonych sytuacjach tylko jeden język”⁴. Innym problemem jest proces, w którym to romskie dzieci otrzymują codzienne, przede wszystkim werbalne przejawy w języku L1 (rodzimy, romski) i L2 (obcym, słowackim) w rodzinie romskiej, społeczności romskiej (rodzaj wspólnoty) oraz w szerszym kontakcie z większością, a więc kontakcie z językiem L2, np. w autobusie, u lekarza czy w sklepie. Bez wątplenia, w trakcie procesu akwizycji języka wkład językowy nie jest jedynym istotnym czynnikiem⁵; wśród wkładu językowego u dzieci romskich szczególnie istotną rolę odgrywają ideologie językowe a także postawy matek, rodzin i społeczności, które przyjmują wobec języków. Postawy te wywierają znaczący wpływ na znajomość i wykorzystywanie języków a także na rozwój dwujęzyczności romsko-słowackiej w przypadku dzieci romskich w środowisku domowym i w środowisku społeczności romskiej.

W spisie ludności i mieszkań z 2011 roku, odbywającym się na terenie Słowacji, 105 738 osób oficjalnie zadeklarowało przynależność do narodowości romskiej⁶ a 122 518 osób oficjalnie podało język romski jako swój język ojczysty⁷. Zatem liczba osób, które podały język *romani* jako język ojczysty była wyższa o 19 780 od liczby osób, które zadeklarowały narodowość romską. Jednak nieoficjalne szacunki dotyczące liczby Romów na terenach Słowacji są znacznie wyższe: *Atlas of Roma Communities 2013* podaje, na podstawie mapowania socjograficznego i zastrzeżonych szacunków, że liczba Romów zamieszkujących Słowację wynosi 402 840. W publikacji podano:

Cztery typy sposobu zamieszkiwania terenów poprzez ludność romską z punktu widzenia relacji przestrzennej do większości: typ rozproszony (obywatele romscy mieszkający w miastach, rozproszeni wśród większości); typ skoncentrowany w miastach (obywatele romscy mieszkający w miastach, ale skoncentrowani w ich części lub częściach); skoncentrowany na obrzeżach miast (obywatele romscy mieszkający w sposób skoncentrowany na obrzeżach miast); oraz skoncentro-

⁴ Joshua A. Fishman, *Kto rozpráva akým jazykom, s kým a kedy?* [w:] J. Štefánik (red.), *Antológia bilingvizmu*, Academic Electronic Press, Bratislava 2004, s. 114.

⁵ Por. Eve V. Clark, *First language acquisition*, Cambridge University Press, New York 2009.

⁶ Tab. 115, *Obyvateľstvo podľa pohlavia a národnosti* ('Populacja według płci i narodowości') (20.05.2017) <https://census2011.statistics.sk/tabulky.html> [dostęp: 20.11.2021].

⁷ Tab. 156, *Obyvateľstvo podľa pohlavia a materinského jazyka* ('Populacja według płci i języka ojczystego') (20.05.2017) <https://census2011.statistics.sk/tabulky.html> [dostęp: 20.11.2021].

wany poza miastami (obywatele romscy mieszkający w osiedlach oddalonych od miast lub oddzielonych od gmin barierami)⁸.

Na terenach miast i wsi znajdują się 803 osiedla: 324 osiedla na obrzeżach miast; 246 osiedli w obrębie miast; oraz 233 osiedla oddzielne. 187 305 Romów żyje w rozproszeniu wśród ludności większościowej; 95 020 Romów – w osadach romskich na obrzeżach gmin; 73 920 Romów – w osadach oddzielnych; oraz 46 496 Romów – w osiedlach romskich w miastach⁹. Jedną z cech takiego osiedlenia i ubóstwa wśród Romów jest ich związek z wykluczeniem społecznym, włączając w to odwzorowanie przestrzenne, przy czym część Romów mieszkających w osiedlach oddzielnych jest uważana za najbardziej zagrożoną ubóstwem i wykluczeniem społecznym¹⁰.

METODOLOGIA

Celem niniejszej pracy jest określenie ideologii językowych występujących wśród matek romskich, w odniesieniu do sytuacji językowej ich dzieci w wieku przedszkolnym, ze szczególnym uwzględnieniem języka słowackiego, wkładu językowego oraz akwizycji drugiego języka. Mamy na celu zidentyfikowanie opinii matek romskich na temat wiedzy i zakresu używania języka L1 i L2 przez ich dzieci oraz wiedzy na temat L2 u dzieci jako języka urzędowego a także języka wykładowego. Kolejnym celem jest klasyfikacja sytuacji językowej dzieci romskich w ich środowisku domowym wraz z szeregiem różnych bodźców i podmiotami komunikacji z dziećmi, a także wniesienie wkładu do poszerzania wiedzy na temat strategii językowych matek w przyswajaniu L2.

W artykule poruszono następujące kwestie: *Czy matki romskie uważają znajomość języka słowackiego jako języka urzędowego i wykładowego w szkołach za niezbędną dla swoich dzieci? Czy matki romskie dostrzegają związek między znajomością języka słowackiego a możliwością zdobycia przez ich dzieci wyższego wykształcenia a także osiągnięcia większych sukcesów na rynku pracy?*

W celu uzyskania materiału empirycznego wykorzystaliśmy metodę jakościową, jaką jest wywiad częściowo ustrukturyzowany. Poszczególne wywiady prowadzone były przez badacza z udziałem respondentki w języku *romani*, który jest jej językiem ojczystym. Zdecydowano się na język *romani*, aby umożliwić maksymalną swobodę i otwartość respondentki w trakcie rozmowy oraz zapewnić

⁸ Alexander Mušinka, Daniel Škobla, Jakob Hurrle, Kvetoslava Matlovičová, Jaroslav Kling, *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2013*, UNDP, Bratislava 2014.

⁹ Tamże.

¹⁰ Jurina Rusnákóvá, Alena Rochovská, *Sociálne vylúčenie, segregácia a životné stratégie obyvateľov rómskych komunit z pohľadu teórie zdrojov*, „Geografický časopis”, 2016, nr 68 (3), s. 245–260.

niezbędny poziom interakcji pomiędzy respondentem a badaczem, pozwalający zdobyć szeroką wiedzę w zakresie tematów scenariusza wywiadu. Badania bazują również na osobistych obserwacjach zachowań komunikacyjnych Romów, które prowadziłem przez długi okres, praktycznie nieustannie, będąc członkiem romskiej społeczności językowej.

SCENARIUSZ WYWIADU

Scenariusz wywiadu, częściowo ustrukturyzowany, został opracowany wedle głównych obszarów tematycznych rozmów z respondentką tak, aby uzyskać informacje mogące posłużyć realizacji celu badania jakościowego. Badacz dysponował listą obszarów tematycznych i pytań uzupełniających, które w trakcie wywiadów mógł sytuacyjnie dopasowywać do tematów, ich kolejności a także samej treści wywiadu. Wywiady dotyczyły ideologii językowych oraz identyfikacji opinii i sytuacji językowych przez dzieci romskie w ich rodzinach.

Obszary tematyczne wywiadów z respondentką:

1. Podstawowe dane identyfikacyjne
2. Języki matek
3. Sposób kształtowania się dwujęzyczności romsko-słowackiej u dzieci romskich
4. Znajomość i użycie języka słowackiego przez dzieci romskie.

Wywiady, częściowo ustrukturalizowane przeprowadzane były w domu lub w znajomym dla respondentek otoczeniu. Wywiady były nagrywane, przetranskrybowane na język *romani* i anonimowe; każda respondentka otrzymała pseudonim. Poszczególne wywiady trwały od 24 do 55 minut, w sumie tworząc nagranie o długości 5 godzin i 42 minut. Główne tematy wywiadów stworzyły ramy, służące do uporządkowania wypowiedzi respondentek. Zostały one sparafrazowane i przetłumaczone na język słowacki, aby możliwe było wykorzystanie jak największej liczby cytatów. Następnie zastosowano syntezę, aby przeanalizować wypowiedzi respondentek zgodnie z głównymi obszarami tematycznymi. Przy każdym cytacie umieszczono pseudonim respondentki. Wszystkie cytaty zostały przetłumaczone na język angielski przez autora badania. Respondentki wzięły udział w próbie badawczej zgodnie z kryterium celowego doboru próby o typowych przejawach w badaniach jakościowych. W próbie wzięły udział kobiety romskie ze wschodniej Słowacji (ze względu na występowanie tam miejscowości o największej koncentracji społeczności romskich) z okolic miejscowości Spišská Nová Ves, posiadające dzieci w wieku przedszkolnym oraz wykształcenie. Przy doborze wielkości próby kierowano się zasadą nasycenia, tzn. proces doboru próby został zakończony po stwierdzeniu, że informacje od innych respondentek powtarzają się. Respondentki zostały zatem dobrane w taki sposób, aby uzyskać jak największą różnorodność opinii. W badaniu wykorzystano rów-

niez osobiste doświadczenie wynikające z obserwacji zachowań językowych Romów, które prowadziłem przez długi czas, praktycznie nieustannie, będąc członkiem romskiej społeczności językowej oraz użytkownikiem języka *romani* jako języka ojczystego.

CHARAKTERYSTYKA PRÓBY

W próbie badawczej skoncentrowano się także na innych kryteriach socjolingwistycznych (Tabela 1.). Kryteria te nie są jednak wykorzystywane do badania i oceny różnic w kategoriach; ich celem jest osiągnięcie różnorodności wśród wypowiedzi respondentek, tak aby usystematyzować szeroki wachlarz zdobytych informacji, opinii i postaw. Respondentki pochodzą ze społeczności romskich, w których istnieją szkoły, do których uczęszczają wyłącznie uczniowie narodowości romskiej. Założono zatem, że dzieci respondentek będą uczniami właśnie takich szkół.

Tab. 1. Charakterystyka próby

Pseudonim	Typ osiedlenia ¹	Liczba dzieci w wieku przedszkolnym	Wiek matki	Wykształcenie ²	Długość wywiadu w minutach
Viera	4	3	21	ISCED 2	24
Darina	4	3	22	ISCED 2	37
Magda	4	2	19	ISCED 2	33
Iveta	3	1	38	ISCED 2	47
Kamila	3	1	20	ISCED 3	55
Zuzana	3	3	21	ISCED 2	21
Andrea	2	2	25	ISCED 3	50
Marcela	2	1	19	ISCED 2	30
Jana	2	2	31	ISCED 3	45

¹ Typ osiedlenia: Typ osiedlenia 2 – Romowie zamieszkujący wsie i miasta w skupiskach, Typ osiedlenia 3 – Romowie mieszkający na obrzeżach wsi i miast, Typ osiedlenia 4 – Romowie żyjący w odległości przestrzennej bądź oddzieleni przez naturalne i sztuczne bariery (cieki wodne, drogi, kolej).
² ISCED 2 – gimnazjalne, ISCED 3 – ponadgimnazjalne (dopisek tłumacza).

WYNIKI BADAŃ

JĘZYKI MATEK

Wszystkie respondentki zgodnie stwierdziły, że ich językiem ojczystym jest język romski, drugim językiem był słowacki, przy czym nie znały żadnych innych języków; niektóre z nich (Marcela, Zuzana, Magda) znały niektóre angielskie słowa ze szkoły, nie używały ich jednak w ogóle. Ponadto, wszystkie respondentki

zgodnie twierdziły, że ich dziadkowie, rodzice i znajomi mówili po romsku i był to język dominujący we wszystkich trzech typach społeczności romskich. Z wywiadów przeprowadzonych z matkami romskich dzieci w wieku przedszkolnym wynika, że językiem ojczystym dzieci jest romski; w wieku przedszkolnym mówiły one wyłącznie po romsku lub zdecydowanie częściej używały języka romskiego od słowackiego. Żadna z respondentek nie należała do kategorii osób mówiących częściej po słowacku niż po romsku. Wszystkie respondentki uczęszczały do szkół, w których większość uczniów stanowili Romowie lub do szkół, w których uczyli się wyłącznie Romowie. Ze względu na ich kontakt z drugim językiem w wieku przedszkolnym, możemy podzielić je na dwie grupy w oparciu o następujące kryteria:

Respondentki, które podjęły naukę języka słowackiego dopiero w trakcie pierwszego roku szkoły (Viera, Darina, Iveta, Kamila). Na pytanie „Jakiego języka nauczyłaś się jako pierwszego? Iveta z dumą odpowiedziała „Romskiego”, insynuując, że nie ma innej odpowiedzi na to pytanie. „Więc romski, a jakiś inny? Jakiego języka używasz teraz ze mną? Słowackiego?” (Wywiad przeprowadzony był w języku *romani*. „Słowackiego nauczyłam się w szkole, gdy chodziłam do szkoły, od nauczycielki”).

Respondentki, które potrafiły częściowo posługiwać się językiem słowackim, gdy rozpoczęły naukę w szkole (Marcela, Zuzana, Magda, Jana). „Znałam trochę słowacki, kiedy zaczęłam chodzić do szkoły. Nasza nauczycielka była na nas zła, że mówiłyśmy po romsku; moja mama przychodziła i się z nią kłóciła” (Marcela).

SPOSÓB WYTWARZANIA DWUJĘZYCZNOŚCI ROMSKO-SŁOWACKIEJ U DZIECI ROMSKICH

Wszystkie respondentki cechowała zgodność w przekonaniu, że językiem ojczystym ich dzieci w wieku przedszkolnym jest język romski, którym posługują się zarówno w domu, jak i w społeczności. Matki subiektywnie oceniły stopień znajomości języka romskiego u swoich dzieci jako doskonały. Dzieci używały języka romskiego w domu, w społeczności lokalnej a także w różnych innych sytuacjach komunikacyjnych, poza domem i poza społecznością, tj. w pośrednim kontakcie z większością ludności w mieście, w autobusie, w sklepie.

Tak, obecnie także nie-Romowie uczą się w szkole języków romskich. Cóż, właśnie tak jest w Levoczy (Iveta).

Subiektywnie oceniany przez matki stopień znajomości języka słowackiego przez ich dzieci w wieku przedszkolnym jest kwestią bardzo indywidualną. Oceniały one tę znajomość na skali pomiędzy dobrą a prawie żadną znajomością języka słowackiego (Viera, Darina, Magda).

Czasami mówię z dziećmi po słowacku, jak tylko coś mam do nich powiedzieć, ale mało, także one dobrze mówią po słowacku (Viera).

Gdy jechaliśmy autobusem i dzieci hałasowały, i gadże marudziły, to krzyknęłam na nie po słowacku, żeby były cicho (Magda).

Wskaźnik częstotliwości kontaktu komunikacyjnego dzieci romskich w języku słowackim waha się od kontaktu codziennego (Andrea, Marcela, Jana) do rzadkiego (Zuzana, Magda, Kamila, Iveta, Darina, Viera).

Moje dzieci codziennie chodzą do miasta, do sklepu też, i tam mówią po słowacku; one same chodzą do sklepu (Jana).

Marcelka [mówi o córce – *przyp. aut.*] ma koleżankę gadzi i one się bawią na ulicy, czasem ona przychodzi do nas do domu, razem mówią po słowacku. To są biedni ludzie, nie trzymają dystansu (Marcela).

W zakresie subiektywnie ocenianego stopnia znajomości języka romskiego w porównaniu z językiem słowackim, wszystkie matki twierdzą, że ich dzieci znają język romski lepiej od słowackiego. Odnośnie zakresu i częstotliwości używania języków matki deklarowały się za różnymi kategoriami: ich dzieci używają tylko języka *romani* (Darina, Magda); ich dzieci używają języka *romani* częściej niż słowackiego (Viera, Zuzana, Magda, Iveta, Kamila, Andrea, Marcela, Jana).

ZNAJOMOŚĆ I UŻYWANIE JĘZYKA SŁOWACKIEGO PRZEZ DZIECI ROMSKIE

Jeśli chodzi o zakres i częstotliwość używania języka słowackiego, żadna spośród badanych respondentek nie stwierdziła, że jej dziecko mówi po słowacku częściej niż po romsku. Wszystkie respondentki zgodziły się, że ich dzieci nie używają języka słowackiego w sferze poufnej i nieformalnej. Dzieci używają języka słowackiego tylko w sferze formalnej, tzn. w sytuacjach nieuniknionych, w których nie jest możliwe użycie języka ojczystego – w kategorii ilości od kilku słów do kilku zdań. Niemniej jednak, należy podkreślić, że częstotliwość występowania domen formalnych jest minimalna. Respondentki jedynie częściowo lub nawet w ogóle nie zdają sobie sprawy, jak ważna jest znajomość języka słowackiego, jako podstawowego języka używanego do nauczania szkolnego.

Cóż z tego? No bo jak zaczną pierwszy rok to niektóre dzieci znają [język słowacki – *przyp. red.*], a niektóre nie, więc będą w tym lepsze. Bo ktoś będzie umiał czytać, a ktoś nie. Więc jak ona powie po słowacku to oni nie rozumieją, a jak powie po romsku, to rozumieją, lepiej zapamiętają (Iveta).

W związku z nieznaną znajomością języka słowackiego jako języka wykładowego w szkołach, respondentki (Iveta, Andrea) zaproponowały rozwiązania/zasuge-

rowały, aby używać języka romskiego w szkołach jako języka wykładowego lub jako języka nauczanego.

W szkole dzieci mogłyby się uczyć czegoś w języku romskim. To by było dobre rozwiązanie (Andrea).

Tak można, czemu nie. Więc kiedy Romowie znają ten język, to na każdej lekcji jest inny język – rosyjski, niemiecki, więc *romani* może być też, dlaczego nie może, może (Iveta).

Książki romskie? Romowie ich nie potrzebują, gadże by potrzebowali, bo Romowie mówią po romsku, a gadże nie. Ale takiemu gadżowi przydałyby się książki w języku *romani*. Tylko wtedy, gadžo będzie wiedział, jak Romowie znają słowacki, że mają taką pamięć, jest to konieczne wśród gadżów. Nie-Romowie próbują rozgryźć romski tak jak nasze dzieci zastanawiają się nad á, ú, a, b, c, d, oni też nie mówią w naszym języku (Iveta).

Wszystkie respondentki zgodziły się, że najpowszechniejszym źródłem wiedzy językowej ich dzieci jest oglądanie telewizji w języku słowackim. Są także zgodne, że w przyszłości ich dzieci będą w stanie używać języka słowackiego we wszystkich sytuacjach komunikacyjnych i na wszystkie tematy.

DYSKUSJA I WNIOSKI

Podczas formułowania wniosków wykorzystano przeprowadzone wywiady czyli subiektywną ocenę sytuacji językowej dzieci romskich w wieku przedszkolnym, dokonaną przez ich matki. Respondentki zgadzają się ze sobą, że językiem ojczystym ich dzieci jest romski, zakres ich kontaktów komunikacyjnych jest większy w języku romskim niż słowackim, a także preferują język romski od słowackiego. W zakresie subiektywnie ocenianego stopnia znajomości języków obcych stwierdzają, że doskonale posługują się językiem romskim, a zatem znacznie lepiej niż słowackim. Co dotyczy wykorzystywania języka romskiego w sytuacjach komunikacyjnych o zasięgu społecznym, respondentki stwierdziły, że dzieci najczęściej używały go kolejno: w domu, poza domem i częściowo ze starszymi dziećmi, a także w szkole, w trakcie przerw. Ideologie językowe dwujęzycznych matek romskich w istotny sposób wpływają na znajomość i kompetencje językowe dzieci w języku słowackim i doskonale ilustrują aktualną sytuację nieznaną języka słowackiego wśród dzieci podczas pierwszego roku nauki w szkole. Ich ideologie językowe jako przemyślenia, interpretujące relację między językiem *romani* jako językiem ojczystym a językiem słowackim jako językiem urzędowym oraz językiem wykładowym w szkole wyraźnie uosabiają obecną „niekorzystną” sytuację językową w odniesieniu do języka słowackiego oraz zachowań językowych wśród dzieci. Respondentki są świadome społeczno-

-ekonomicznej wartości języka słowackiego, jednak nie są zdania, jakoby znajomość języka słowackiego jako języka urzędowego i języka wykładowego w szkołach była konieczna dla ich dzieci przed rozpoczęciem nauki w szkole. Owa kwestia nie jest istotna dla respondentek, gdy ich dzieci są w wieku przedszkolnym; liczą, że ich dzieci nauczą się mówić po słowacku w szkole. Są jednak przekonane, że ich dzieci będą w przyszłości potrafiły posługiwać się językiem słowackim we wszystkich sytuacjach komunikacyjnych. Respondentki tylko częściowo dostrzegają związek między znajomością języka słowackiego a możliwością zdobycia przez ich dzieci wyższego wykształcenia i odniesienia sukcesu na rynku pracy, jednak nie przywiązują do tego wystarczającej wagi. W trakcie wywiadów matki wyrażały swoją nieufność do systemu edukacji szkolnej, niezadowolenie z obecnej sytuacji, w której ich dzieci nie używają w szkole ojczystego języka romskiego jako wykładowego; bezsilność wobec wpływu i zmiany obecnej sytuacji w szkole; swoje opinie i pomysły na zmiany w szkole; poczucie niesprawiedliwości, że ich dzieci są krzywdzone w szkole. Ponadto deklarują, że ich dzieci potrafią mówić po słowacku, ale także, że prawie nie posługują się językiem słowackim; uznają oglądanie telewizji w języku słowackim za najczęstszy pośredni wkład językowy. Częściowo zdają sobie sprawę, że ich dzieci napotkają problemy w szkole w przypadku braku znajomości języka słowackiego; liczą na to, że nauczą się one mówić w szkole po słowacku; nie zdają sobie przy tym sprawy, że znajomość języka wykładowego w szkole zwiększyłaby szanse ich dzieci na osiągnięcie sukcesu. Ideologie językowe matek romskich i ich zachowania językowe w społecznościach romskich nie sygnalizują zmiany nastawienia do języka słowackiego, a przedmiotem dalszych badań pozostaje długoterminowa obserwacja rodzin romskich, skoncentrowana na mowie matek zorientowanej na dzieci a także dwujęzyczność romsko-słowacka.

tłum. Milena Rzońca

LITERATURA

- CLARK, E. V., *First language acquisition*, Cambridge University Press, New York 2009.
- FISHMAN, J. A., *Kto rozpráva akým jazykom, s kým a kedy?* [w:] J. ŠTEFÁNIK (red.), *Antológia bilingvizmu*, Academic Electronic Press, Bratislava 2004, s. 114–128.
- HANCOCK, I., *On Romani origins and identity* [w:] A. MARSH, E. STRAND (red.), *Gypsies and the Problem of Identities: Contextual, Constructed and Contested*, Swedish Research Institute, Istanbul 2006, s. 69–92.
- HANCOCK, I., *Roma education in America* [w:] M. MISKOVIC, *Roma Education in Europe*, Palgrave, London 2012, s. 87–99.
- KYUCHUKOV, H., *Early home literacy of Roma children in Bulgaria*, „Education et societies plurilingues”, 2006, nr 20 (June), s. 51–62.

- KYUCHUKOV, H., *Romani Language Assessment of Roma children*, „Journal of Language and Cultural Education”, 2014, nr 2(2), s. 52–64.
- MUŠINKA, A., ŠKOBLA, D., HURRELE, J., MATLOVIČOVÁ, K., KLING, J., *Atlas rómskych komunít na Slovensku 2013*, UNDP, Bratislava 2014.
- RUSNÁKOVÁ, J., ROCHOVSKÁ, A., *Sociálne vylúčenie, segregácia a životné stratégie obyvateľov rómskych komunít z pohľadu teórie zdrojov*, „Geografický časopis”, 2016, nr 68 (3), s. 245–260.

Milan Samko

LANGUAGE IDEOLOGIES OF ROMA MOTHERS IN SCHOOLS IN SLOVAKIA

The paper is an inquiry into the linguistic ideologies of Roma mothers in Slovakia, their beliefs and ideas, with a focus on the language used by their preschool-aged children. It presents the linguistic ideologies of Roma mothers as ideas in a speech community of Roma as well as the verbal behaviour of Roma in the relationship between the Romani and Slovak languages. Thus, the paper presents a captured image of a linguistic situation in Roma preschool-aged children in a Roma family and community from the viewpoint of their mothers, with the aim to open a discussion on the issue. We focused on knowledge and a developmental tendency of communication in Slovak as the second language to Roma and an official one with a more prestigious socioeconomic value and also a language of instruction at schools. The paper deals with the following questions: Do Roma mothers consider knowledge of Slovak as an official language and also a language of instruction at schools inevitable for their children? Do Roma mothers recognize the relationship between the knowledge of Slovak and the possibility for their children to achieve higher education and more success in the labour market? The study is based on analysis of metalinguistic statements, interviews conducted in Romani with mothers of Roma children from various types of concentrations in Roma communities. The aim of studying linguistic ideologies in Roma mothers is not to influence the ongoing linguistic processes; being familiar with these linguistic ideologies can help us to understand the current status of a linguistic situation, clarify ongoing linguistic processes and also signal a linguistic change and its development.

Keywords: linguistic ideologies, languages in children, Romani, Slovak